

ALTIN ŞEHRİN ROMANI

TÜRK ROMANINDA ÜSKÜDAR (1871-1950)

FİKRİ KULA

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2022, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 255

Edebiyat: 122

ISBN 978-625-8371-63-5

Sertifika No: 52315

Birinci Baskı: İstanbul, Ağustos 2022

Yazar: Fikri Kula

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Kitap Editörü: Ufuk Sarıtaş

Mizanpaj/Kapak Uygulama:

DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. A.Ş.

(Sertifika No: 46519)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Kula, Fikri

Altın Şehirin Romani: Türk Romanında Üsküdar (1871-1950)

Yazar: Fikri Kula (Dr.); Editör: Ufuk Sarıtaş (Arş. Gör.)

İstanbul : DBY Yayınları, Ağustos 2022.

463 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 255)

ISBN 978-625-8371-63-5

1- Edebiyat 2- Türk Edebiyatı 3- Roman İnceleme

Bu kitap, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Doç. Dr. Mehmet Güneş'in danışmanlığında hazırlanan "Türk Romanında Üsküdar (1871-1950)" adlı doktora tezinin gözden geçirilerek kitaplaşmış hâlidir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

Tel. - Faks: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

FİKRİ KULA

ALTIN ŞEHİRİN ROMANI

TÜRK ROMANINDA ÜSKÜDAR (1871-1950)

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

İçindekiler

Kısaltmalar	6
Ön Söz	9
Giriş	13
1. Geçmişten Günümüze Üsküdar	13
2. Türk Edebiyatında Üsküdar	20
2.1. Klasik Türk Edebiyatında ve Türk Halk Edebiyatında Üsküdar.....	20
2.2. Yeni Türk Edebiyatında Üsküdar.....	24
TÜRK ROMANINDA ÜSKÜDAR	
1. Romanlara Yansıyan Şehircilik Anlayışı ve Üsküdar Mimarîsi	37
2. Tabiatı ve Doğal Güzellikleriyle Üsküdar	79
3. Üsküdar’da Gündelik ve Sosyal Hayat	155
4. Üsküdar’da Sanat Faaliyetleri.....	189
5. Aşk Mekânı Üsküdar	199
6. Huzur Mekânı Üsküdar.....	231
7. Eğlence Mekânı Üsküdar	247
8. Efsane Mekânı Üsküdar.....	269

9. Hayal Belde Üsküdar.....	277
10. Mazinin Canlanması ve Üsküdar Nostaljisi.....	283
11. Tarihin Tanığı Üsküdar.....	305
12. Dinî ve Uhrevî Bir Mekân Olarak Üsküdar.....	323
13. Ebedî İstirâhatgâh Olarak Üsküdar.....	339
14. Üsküdar'ın Farklı Mekânlarla Mukayesesi.....	347
15. Mutsuz İnsanların Mekâmı Üsküdar.....	359
16. Üsküdar'da Entrika, Macera ve Polisiye Unsurlar.....	381
17. İnsan ve Mekâna Aidiyet Bağlamında Üsküdar.....	403
18. Değişen Değer Yargıları Karşısında Üsküdar.....	415
19. Kavşak, Bağlantı Noktası ve Köprü Olarak Üsküdar.....	425
20. Dekoratif Mekân/Unsur Olarak Üsküdar.....	427
Sonuç	433
Kaynakça	449

Ön Söz

Tarihî ve kültürel zenginliği, etkileyici tabiatı ve doğal güzelliklerini tamamlayan mimarîsi, dinî ve manevî hazinesi ile “Altın Şehir” Üsküdar, keşfedildikçe değeri anlaşılan ve daha da artan bir ummandır. İstanbul'dan yaklaşık yüzyıl önce Osmanlı topraklarına katılan ve İstanbul'un fethine şâhitlik eden Üsküdar, fetihten sonra payitaht İstanbul ile birlikte yeniden inşa ve ihya edilir. Bayındırlık faaliyetleri Üsküdar'da sosyal hayatın canlanmasını ve kültür sanat faaliyetlerinin başlamasını beraberinde getirir, bu durum gün geçtikçe edebiyata da yansır. XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren edebî eserlerde çeşitli hususiyetleriyle ele alınması neticesinde günümüze kadar oluşan birikimle Üsküdar, Türk edebiyatında önemli bir konuma ulaşır.

Üsküdar'ın maddî ve manevî değerini açığa çıkarmaya yönelik birçok değerli araştırma yapılmıştır. İbrahim Hakkı Konyalı'nın iki ciltlik kıymetli eseri *Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi*, Mehmet Nermi Haskan'ın *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar* isimli üç ciltlik kapsamlı eseri ve Sinan Yılmaz'ın *Altın Şehir Üsküdar Kitabı* adlı eseri Üsküdar'ın tarihî ve millî kimliğini yansıtan önemli çalışmalardır. Üsküdar Belediyesi tarafından düzenlenen Üsküdar Sempozyumları da şehrin her yönünün etraflıca değerlendirildiği önemli bir kültür faaliyetidir. Üsküdar'ın edebî yönünü ele alan Uğur İbrahimhakkıoğlu'nun *Edebiyatta Üsküdar* tezi, Âlim Kahraman'ın Üsküdar'ın Türk edebiyatındaki yeri ve önemini ortaya koyan *Üsküdar Zaman Aynasında: Türk Edebiyatında Üsküdar* isimli

önemli eseri ve Kemal Kahraman ile Seyfettin Ünlü tarafından hazırlanan, Üsküdar'ın nazma yansımalarını derleyen *Hayâl Şehir: Şiirlerde Üsküdar* kitabı, yazar ve şairlerin Üsküdar'ını yansıtır. Bahsi geçen eserlerde Üsküdar'ın Türk romanına yansımalarına kısmen değinilse de bu konuyu esas alan bir araştırma olmamasından dolayı *Türk Romanında Üsküdar* adlı çalışma, alandaki bu açığı kapatma amacıyla hazırlanmıştır.

Çalışmanın konusu belirlendikten sonra genel bir çerçeve çizilerek geçmişte neredeyse tüm Anadolu yakası sahasını kapsayan ve 1924 yılında il statüsü almış olan Üsküdar'ın günümüzdeki idarî sınırlarından hareketle metinlerdeki yansımaları ele alınmıştır. Bunun yanı sıra, bazı araştırmacılar tarafından ilk tarihi Türk romanı olarak kabul edilen Ahmet Midhat'ın *Yeniçeriler* adlı eserinin yazıldığı 1871 tarihi çalışmamızın başlangıcını teşkil eder. Çok partili hayata geçiş süreci ve 1950'de Demokrat Parti iktidarı ile birlikte İstanbul'da başlayan imar faaliyetleri ve sanayi yatırımları neticesinde Anadolu'dan İstanbul'a yoğun bir göç yaşanmış, bu durum şehirde büyük bir değişim ve dönüşümü beraberinde getirmiştir. Demokrat Parti iktidarıyla beraber yaşanan sosyal ve toplumsal değişim hayatın her alanını etkilediği gibi edebiyata da yansımıştır. Bundan dolayı ülkede büyük değişimlerin başladığı ve Türk romanının farklı açılımlara yöneldiği 1950 yılı ise çerçevemizin diğer sınırınıdır. Romanların tefrika tarihi esas alınan bu çalışmada, 1871-1950 tarihleri arasında yayımlanan romanlar çeşitli bibliyografya çalışmalarından hareketle tespit edilmiş, tespit edilebilen ve ulaşılabilen tüm romanlar incelenerek içerisinde Üsküdar geçen eserler çalışmamıza dâhil edilmiştir. Bu noktada, ilk dönem eserlerinde henüz tam olarak yerleşmeyen roman ve hikâye türü farkı dolayısıyla genel kabul dikkate alınmış, araştırmada hacim ve muhteva bakımından roman olarak değerlendirilen eserlere yer verilmiştir.

Altın Şehrin Romanı Türk Romanında Üsküdar (1871-1950) adlı araştırmamızın "Giriş" kısmında öncelikle Üsküdar'ın geçmişten günümüze serüveni teorik eserlerden hareketle bahis konusu edilmiştir. Bu bilgilerden sonra Üsküdar'ın Klasik Türk edebiyatı ve Türk Halk edebiyatı metinlerindeki yansımalarından söz edilmiş, Yeni Türk edebiyatındaki yeri de ana hatlarıyla ifade edilmeye çalışılmıştır. Araştırmamızın

gövde metni olan "Türk Romanında Üsküdar" bölümünde ise 1950 öncesi Türk romanında Üsküdar'ın yeri ve yansımaları birçok destekleyici metinle birlikte ortaya konulmaya gayret edilmiştir. Üsküdar'ın kurguda önemli bir mekân olarak yer aldığı yahut dekor olarak yansıdığı romanlardaki hâlleri çeşitli başlıklar altında incelenmiştir.

Bu inceleme Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Doç. Dr. Mehmet Güneş'in danışmanlığında hazırlanan *Türk Romanında Üsküdar (1871-1950)* adlı doktora tezinin gözden geçirilerek kitaplaşmış hâlidir. Bu çalışma birçok ismin emeği ve katkısıyla oluştu. Lisans yıllarımdan beri diğer tüm öğrencilere olduğu gibi bana da elinden gelenin fazlasıyla yardım edip yol gösteren, devamlı teşvik eden ve ufuk açıcı tavsiyelerde bulunan, akademik gelişimimde büyük katkısı olan yüksek lisans ve doktora danışman hocam Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ, yine lisans yıllarımdan beri üzerimde emeği olan ve araştırma sürecinde değerli fikirlerine başvurduğum Prof. Dr. Murat KOÇ, Üsküdar hakkında önemli çalışmaları olan ve bu konuyu çalışmamı destekleyip ilgili kaynaklar hakkında kıymetli bilgiler veren Dr. Âlim KAHRAMAN, çalışmamın son hâlini okuyup değerli fikirlerini paylaşan Arş. Gör. Saliha TUNÇ, Arş. Gör. Ufuk SARITAŞ ve manevî desteğini her zaman hissettiğim canım ailem başta olmak üzere araştırma boyunca emeği geçen herkese çok teşekkür ederim.

Fikri KULA
Aksaray, Ağustos 2022

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

TÜRK ROMANINDA ÜSKÜDAR

1.

Romanlara Yansıyan Şehircilik Anlayışı ve Üsküdar Mimarîsi

*“Mimarî, varlığın bütün yönlerini kucaklayan
bir disiplindir.”*

(Turgut Cansever)

Medeniyetin yansıma alanı olarak kabul edilebilecek şehirler, o şehre mensup insanların zihniyetine ve dünya görüşüne göre inşa edilir, gelişir ve şekillenir. Böylece şehirler “kendini kuran milletin milliyetinin bir ifadesi”¹ olarak tarih sahnesine çıkar. İnsanların teşekkül ettirdikleri şehirlerden hareketle onların duyu ve düşüncelerine, yaşam pratiklerine ve nelere daha fazla önem verdiklerine dair çıkarımlar yapmak mümkündür. Şehirdeki fizikî ve mimarî yapılar, şehircilik anlayışı ve bu yöndeki faaliyetler şehri inşa eden ve yöneten insanların ruh ve zihin haritasını çözümlemeye olanak sağlar.

Osmanlı'nın payitahtı İstanbul, fethedildiği dönemde “Bizans'dan bir virâne hâlinde tevarüs”² edilmiştir. Fatih'in şehrin o anki harap hâli için “Kısra'nın köşkünde örümcek kapıcılık etmede, Afrâsiyâb'ın kalesinde

¹ Yahya Kemal, *Aziz İstanbul*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969, s. 6.

² a.g.e., s. 6.

ise baykuş davul çalmadadır.”³ ifadelerini kullandığı kayıtlarda geçer. Fethedildiğinde harap durumda olan şehir Fatih döneminde imar faaliyetleri ile âdeta baştanbaşa yeniden inşa ve ihya edilir. Bizans’ın suriçi İstanbul’u genişleyerek Boğaz’ın iki yakasına yayılır. İstanbul’dan yaklaşık yüzyıl önce Osmanlı’nın hâkimiyetine giren Üsküdar’da kalıcı iskân faaliyetleri ve nüfusun artması İstanbul’un alınmasından sonra olur. Gelişen şehircilik faaliyetleriyle Üsküdar, İstanbul’un karşı yakasında onun bir nümunesi olarak mimarî yapılarla süslenerek genişler:

“İstanbul’u çok daha geniş bir mikyasta almak bahsine gelince; İstanbul’da fetihten sonraki millî hayâtiyetin, yaratıcı kudretin manzarası burada görülür.

Boğaziçi, iki sâhil boyunca, köy köy, Kavaklar’dan Marmara’ya kadar, yalı mîmârîsiyle süslenmiş, yeryüzünde yalnız kendine benzer, başka bir şehir olmuştur. Üsküdar, mahdut bir kasaba olan Chrysopolis olmaktan çıkmış, câmîleri ve saraylarıyla, İstanbul’un karşısında, ona benzer bir şekil almış, sahilden Çamlıca tepesine kadar yükselmiştir.”⁴

Medeniyetin şekillendirdiği şehirde kendini göstermesi gibi edebiyat da duygu ve düşünceleriyle insanı ve içinde bulunduğu toplumu yansıtan en önemli vasıtalarından biri olarak değerlendirilebilir. Kurgusal metinlerden hareketle insana ve topluma ayna tutularak onların hem iç dünyaları hem de dış dünyaları, yaşadıkları şehirleri dikkat çekici ayrıntılarıyla ortaya konulur. Yazarlar romanlarında insanı ve çevresini işledikleri gibi kimi zaman da, özellikle ilk dönem Türk romanlarında kurguya müdahale ederek romancılığın geliştiği sonraki dönemlerde ise kurgu kişileri vasıtasıyla şehircilik ve mimarî hakkında düşüncelerini dile getirirler; eksiklikler ve aksayan yönler için birtakım teklifler sunarlar. Romancıların bazılarının bu yönde herhangi bir düşünce ve amacı olmadığı hâlde eserlerde satır aralarından şehirciliğe dair birtakım çıkarımlarda bulunabileceği gibi bazı romancılar da bilhassa düşüncelerini metne giydirerek dile getirir. Romanlarda geçen çeşitli bahislerden hareketle dünden bugüne Üsküdar’ın şehircilik anlayışına, kimilerince özellikle “fukara”

³ Beşir Ayvazoğlu, “Sünbül Sinan’ın Ruhü”, *Şehir ve Kültür: İstanbul*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, s. 15.

⁴ Yahya Kemal, *Aziz İstanbul*, s. 49.

Kaynakça

- Abasıyanık, Sait Faik, *Kumpanya*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.
- Abut, Mehmet, *Gülen Gözler*, Semih Lûtfi Kitabevi, İstanbul [t.b].
- Adivar, Halide Edib, *Son Eseri*, Haz. Mehmet Kalpaklı – S. Yeşim Kalpaklı, Can Yayınları, İstanbul 2008.
- _____, *Âkile Hanım Sokağı*, Haz. Mehmet Kalpaklı – S. Yeşim Kalpaklı, Can Yayınları, İstanbul 2010.
- _____, *Handan*, Haz. Mehmet Kalpaklı – G. Ezgi Korkmaz, Can Yayınları, İstanbul 2010.
- _____, *Kalp Ağrısı*, Haz. Mehmet Kalpaklı – S. Yeşim Kalpaklı, Can Yayınları, İstanbul 2010.
- _____, *Sinekli Bakkal*, Haz. Mehmet Kalpaklı – S. Yeşim Kalpaklı, Can Yayınları, İstanbul 2010.
- _____, *Ateşten Gömlek*, Haz. Mehmet Kalpaklı – Gülbün Türkgeldi, Can Yayınları, İstanbul 2011.
- _____, *Dağa Çıkan Kurt*, Can Yayınları, İstanbul 2018.
- _____, *Mor Salkımlı Ev*, Can Yayınları, İstanbul 2018.
- _____, *Seviye Talip*, Haz. İpek Hüner Cora-İclal Vanwesenbeeck, Can Yayınları, İstanbul 2020.
- _____, *Tatarcık*, Can Yayınları, İstanbul 2021.
- Afyoncu, Erhan – Yılmaz, Coşkun (Editör), *Osmanlı İstanbulunda Otomobil*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul 2020.
- _____, *Cumhuriyet İstanbulunda Otomobil*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul 2020.
- Ağırnaslı, Niyazi, *Elem Kaynağı*, Tan Matbaası, İstanbul 1941.

- Ahmet Midhat, *Denizci Hasan (Hasan Mellah) yahut Sır İçinde Esrâr*, Bedir Yayınevi, İstanbul 1977.
- _____, *Dünyaya İkinci Geliş Yahut İstanbul'da Neler Olmuş- Felâton Bey İle Râkım Efendi- Hüseyin Fellâh*, Haz. Kâzım Yetiş, TDK Yayınları, Ankara 2000.
- _____, *Esrâr-ı Cinâyât*, Haz. Ali Şükrü Çoruk, TDK Yayınları, Ankara 2000.
- _____, *Bahtiyarlık*, Haz. Nuri Sağlam, TDK Yayınları, Ankara 2000.
- _____, *Demir Bey Yahut İnkişâf-ı Esrâr*, Haz. Fatih Andı, TDK Yayınları, Ankara 2002.
- _____, *Süleyman Muslî*, Haz. Fatih Andı, TDK Yayınları, Ankara 2000.
- _____, *Vah*, Haz. Kâzım Yetiş, TDK Yayınları, Ankara 2000.
- _____, *Çengi*, Haz. Erol Ülgen, TDK Yayınları, Ankara 2000.
- _____, *Ahmet Metin ve Şirzât*, Haz. Özlem Nemutlu-Fazıl Gökçek, TDK Yayınları, Ankara 2003.
- _____, *Eski Mektuplar*, Haz. Ali Şükrü Çoruk, TDK Yayınları, Ankara 2003.
- _____, *Jön Türk*, Haz. Kâzım Yetiş, TDK Yayınları, Ankara 2003.
- _____, *Dürdane Hanım*, Haz. Hüseyin Alacatlı, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- _____, *Yeniçeriler*, Haz. Zeynep Berkaş, Lacivert Yayıncılık, İstanbul 2008.
- _____, *Müşahadat*, Haz. Osman Gündüz, Akçağ Yayınları, Ankara 2013.
- _____, *Felâton Bey ile Rakım Efendi*, Haz. Ahmet Aydemir, Dergâh Yayınları, İstanbul 2015.
- _____, “Çingene”, *Letaif-i Rivayat*, Haz. Fazıl Gökçek-Sabahattin Çağın, Çağrı Yayınları, İstanbul 2017, s. 437-496.
- _____, “Obur”, *Letaif-i Rivayat*, Haz. Fazıl Gökçek-Sabahattin Çağın, Çağrı Yayınları, İstanbul 2017, s. 383-412.
- Ahmet Rasim, *Şehir Mektupları*, Beyan Yayınları, İstanbul 2017.
- Aka Gündüz, *Çapkın Kız*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul 1930.
- _____, *Yaldız*, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul 1930.
- _____, *Onların Romanı*, Semih Lûtfi Kütüphanesi, İstanbul 1933.
- _____, *Giderayak*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1939.
- _____, *Bebek*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1941.
- _____, *Bu Toprağın Kızları*, Semih Lûtfi Kitabevi, İstanbul 1945.
- _____, *Bir Şoförün Gizli Defteri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1946.
- _____, *Üvey Ana*, Tokar Yayınları, İstanbul 1974.

- _____, *Ben Öldürmedim Kokain*, Semih Lûtfi - Sühulet Kütüphanesi, İstanbul [t.b].
- _____, *Sansaros*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul [t.b].
- _____, *İki Süngü Arasında*, Tokar Yayınları, İstanbul 2012.
- Akdeniz, Safiye, “İntibâh Romanında Mekân Kullanımı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:1, S. 1, 2012, s. 3-21.
- Aktaş, Şerif, “Roman Hakkında”, *Zehra*, Haz. Şerif Aktaş, Akçağ Yayınları, Ankara 2015.
- Albayrak, Canan, *Anadolu'da Kybele-Attis Kültü*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.
- Albayrak, Nurettin, “Halk Edebiyatında İstanbul”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 2001, C. 23, s. 289-293.
- Ali Rıza Seyfi, *Drakula İstanbul'da*, Kamer Yayınları, İstanbul 1997.
- Ali Zeki, *Alev*, Kavis Kitap, İstanbul 2010.
- Alsan, Zeki Mesut, *Mustafanın Romanı: Hürriyet Pervanesi*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1943.
- Altınkaya, Kemal M., *Dalga Geçen Adam*, Yüksel Yayınevi, İstanbul 1945.
- [Alus], Sermet Muhtar, *Pembe Maşlahlı Hanım*, Akşam Kitaphanesi, İstanbul 1933.
- _____, *Kıvırcık Paşa*, Akşam Kitaphanesi, İstanbul 1933.
- _____, *Harp Zengininin Gelini*, Kanaat Kütüphanesi İstanbul 1934.
- Alver, Köksal, “Kent İmgesi”, *Kent Sosyolojisi*, Hece Yayınları, Ankara 2012, s. 9-32.
- _____, “Mahalle”, *Kent Sosyolojisi*, Hece Yayınları, Ankara 2012, s. 221-238.
- Arıt, Fikret, *Mansilâ*, Öğretim Basımevi, İstanbul 1944.
- Aruoba, Muazzez F., *Hasret*, Akba Kitabevi, Ankara 1943.
- Atay, Selçuk, *İnsan ve Eser Vâlâ Nurettin Vâ-Nû*, Etkin Yayınevi, Ankara 2012.
- [Atay], Falih Rıfkı, *Roman*, Akşam Matbaası, İstanbul 1932.
- [Aygen], Reşat Enis, *Ekmek Kavgamız*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul [t.b].
- Aygün, Güzide Sabri, *Yabangülü*, Semih Lûtfi Kitabevi, İstanbul 1945.
- Ayhan, Ece, *Bütün Yort Savul'lar: Bütün Şiirleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019.
- Ayaşlı, Münevver, *İşittiklerim Gördüklerim Bildiklerim*, Timaş Yayınları, İstanbul 2014.
- Aysu, Çiğdem, “Çamlıca”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C.II, s. 464-465.
- Ayvazoğlu, Beşir, “Sünbül Sinan'ın Ruhı”, *Şehir ve Kültür: İstanbul*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2010, s. 14-19.
- _____, *Aşk Estetiği*, Kapı Yayınları, İstanbul 2015,

- _____, “Burhan Felek’in Üsküdar’ı”, *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VIII Bildirileri (21-23 Kasım 2014)*, II, İstanbul 2015, s. 175-183.
- _____, *Peyami: Hayatı Sanatı Felsefesi Dramı*, Kapı Yayınları, İstanbul 2017.
- Ayverdi, Sâmîha, *Yolcu Nereye Gidiyorsun*, Kubbealti Neşriyat, İstanbul 1997.
- _____, *İnsan ve Şeytan*, Kubbealti Neşriyat, İstanbul 2001.
- _____, *Boğaziçi’nde Tarih*, Kubbealti Neşriyat, İstanbul 2008.
- _____, *Son Menzil*, Kubbealti Neşriyat, İstanbul 2007.
- _____, *İstanbul Geceleri*, Kubbealti Neşriyat, İstanbul 2016.
- [Azrak], Kerime Nadir, *Ormandan Yapraklar*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1978.
- _____, *Gelinlik Kız*, Doğan Kitap, İstanbul 2002.
- _____, *Hıçkırık*, Doğan Kitap, İstanbul 2018.
- _____, *Samanyolu*, Doğan Kitap, İstanbul 2018.
- _____, *Balayı*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, [t.b].
- Bachelard, Gaston, *Mekânın Poetikası*, Çev. Aykut Derman, Kesit Yayıncılık, İstanbul 1996.
- Balikhane Nazırı Ali Rıza Bey, *Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı*, Haz. Ali Şükrü Çoruk, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2017.
- Baltacıoğlu, İsmayıl Hakkı, *Batak*, Sebat Basımevi, İstanbul 1943.
- Banoğlu, Niyazi Ahmet, *Tarihi ve Efsaneleriyle İstanbul Semtleri*, Selis Kitaplar, İstanbul 2007.
- [Baraner], Suat Derviş, *Hiç*, İthaki Yayınları, İstanbul 2013.
- _____, *Hiçbiri*, Haz. Serdar Soydan-Burak Albayrak, İthaki Yayınları, İstanbul 2018.
- _____, *Foşforlu Cevriye*, Doğan Kitap, İstanbul 2014.
- Barut, Ali Asker, *Aşağı Üsküdar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.
- Baş, Selma, “Ali Asker Barut’un Aşağı Üsküdar’ındaki Üsküdar Sempozyumu II Bildiriler (12-14 Mart 2004)”, II, İstanbul 2004, s. 212-223.
- Baydar, Nasuhi, *Hayat Sen ne Güzelsin*, Ulus Basımevi, Anlara 1938.
- Belç, Turan Aziz, *Sevda*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1942.
- _____, *Türedi Ailesi*, Kenan Matbaası, İstanbul 1943.
- Benice, Etem İzzet, *Foya*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1944.
- Berkand, Muazzez Tahsin, *Garip bir İzdivaç*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1983.
- _____, *Sarmaşık Gülleri*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1965.
- _____, *Büyük Yalan*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1965.
- _____, *Lâle*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1966.
- _____, *Muallâ*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1980.
- _____, *Nişan Yüzüğü*, Arif Bolat Kitabevi, İstanbul [t.b].

- Berk, İlhan, *Eşik: Toplu Şiirler I*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018.
- Berk, İlhan, *Aşk Tahtı: Toplu Şiirler II*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018.
- [Beyathı], Yahya Kemal, *Aziz İstanbul*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1969.
- _____, *Eski Şiirin Rüzgârıyla*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1962.
- _____, *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1974.
- _____, “Üç Tepe”, *Eğil Dağlar*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1970, s. 316-322.
- Birsel, Salâh, *Boğaziçi Şingir Mungur*, Sel Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Bostan, M. Hanefi, “Üsküdar”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 2012, C. 42, s. 364-368.
- Burak, Sevim, *Yanık Saraylar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018.
- Burcu Yılmaz, Ebru, *Edebiyat Şehir Hafıza: Türk Romanında Hafıza Mekânı Olarak Şehir (1940-1960)*, Kesit Yayınları, İstanbul 2019.
- Buzpınar, Ş. Tufan, “Surre”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 2009, C. 37, s. 567-569.
- Büyükarkın, Bekir, *Cadıların Kırbağı*, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2011.
- Coşkun, İsmail, “İstanbul: Edebiyatın Başkenti”, *Hece Medeniyet, Edebiyat ve Kültür Bağlamında Şehirlerin Dili Özel Sayısı*, S. 150/151/152, Ankara 2005, s. 327-332.
- Çağlayan, Bünyamin, “Nazım Divanında Üsküdar”, *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu IV Bildirileri (3-5 Kasım 2006)*, I, İstanbul 2007, s. 509-526.
- Çakmak, Yalçın, “Muhabbetten Hınca: Bektâşi Aynasında Yakup Kadri Karasmanoğlu”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektâş Veli Araştırma Dergisi*, Bahar 2019, S. 89, s. 119-146.
- Çamlıbel, Faruk Nafiz, *Han Duvarları: Toplu Şiirler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019.
- Çelebi, Âsaf Hâlet, *Dîvân Şiirinde İstanbul*, Hece Yayınları, Ankara 2002.
- Çelik, Celalettin, “Şehir ve Din”, *Kent Sosyolojisi*, Hece Yayınları, Ankara 2012, s. 239-256.
- Çınar, Bedirhan, *Kızıl Ölüm*, Güven Yayımevi, İstanbul 1943.
- Çolak, Faruk, “Halk Hikâyelerinde İstanbul”, *Beykent Üniversitesi I. Uluslararası Türk Edebiyatında İstanbul Sempozyumu Bildirileri (3-5 Nisan 2008)*, İstanbul 2009, 271-290.
- Çoruk, Ali Şükrü, *Cumhuriyet Devri Türk Romanında Beyoğlu (1924-1980)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1993.
- Danışman, Zuhuri, *Cellât Çeşmesi*, [y.b], Ankara 1948.

- Dere, Mustafa, *İhtişamdan Sefaletle Yeni Türk Edebiyatı'nda Konak ve Yalı – Roman ve Hikâye-*, Palet Yayınları, Konya 2015.
- [Devrim], İzzet Melih, *Tezat*, Haz. Mehmet Yılmaz, Kesit Yayınları, İstanbul 2014.
- _____, *Sermed*, Sabah Matbaası, İstanbul 1918,
- Dinamo, Hasan İzzettin, *Karacaahmet Senfonisi*, May Yayınları, İstanbul 1976.
- Dino, Güzin, “Recaî-zade Ekrem’in *Araba Sevdası* Romanında Gerçekçilik”, *Türkiyat Mecmuası*, C. XI, İstanbul 1954, s. 57-74.
- Döner, Nilay, *Peyami Safa'nın Romanlarında İstanbul*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.
- Dursun, Haluk, *İstanbul'da Yaşama Sanatı*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.
- Durusoy, Niyazi, *Bağlar Arasından*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1936.
- Duymaz, Recep, “Araba Sevdası Romanındaki Üsküdar Manzaraları”, *Üsküdar Sempozyumu II*, İstanbul 2005, C II, s. 197-211.
- Efe, Necdet Rüştü, *Aşkın Gözü*, İktisad Matbaası, İstanbul 1928.
- Ekiz, Hilal, (Editör), *Üsküdar Sokak İsimleri Tarihçesi*, Üsküdar Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2013.
- Eloğlu, Metin, *Bu Yalnızlık Benim: Toplu Şiirler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017.
- Emil, Birol, *Reşat Nuri Güntekin*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.
- Emin Nihat, *Müsâmeretnâme*, Haz. M. İsmet Uzun, Tercüman Gazetesi, İstanbul [t.b].
- Enginün, İnci, “Ahmet Midhat Efendinin Gözüyle İstanbul”, *Araştırmalar ve Belgeler*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2000, s. 55-63.
- _____, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2016.
- Eremya Çelebi (Kömürçiyân), *İstanbul Tarihi: XVII. Asırda İstanbul*, Haz. Ke-vork Pamukciyan, Eren Yayıncılık, İstanbul 1988.
- Erol, Safiye, *Kadıköyü'nün Romanı*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2010.
- Ersoy, Mehmet Âkif, *Düzyazılar Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, Der. A. Vahap Akbaş, Beyan Yayınları, İstanbul 2010.
- Ertem, Sadri, *Bir Vamış Bir Yokmuş*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2014.
- Ertuğrul, Fazıl, *Nevin*, Bürhaneddin Matbaası, İstanbul 1944.
- Esen, Nüket, “Ahmet Mithat ve İstanbul”, *Modern Türk Edebiyatı Üzerine Oku-malar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.
- Esental, Memduh Şevket, *Miras*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2003.
- Fatma Aliye, *Udi*, Haz. Şahika Karaca, Kesit Yayınları, İstanbul 2012.
- _____, *Refet*, Haz. Şahika Karaca, Kesit Yayınları, İstanbul 2012.
- Fazlı Necib, *Külhani Enteller (Edipler)*, Arba Yayınları, İstanbul 1991.
- _____, *Saraylarda Mecnunlar*, Berfin Yayınları, İstanbul 2002.

- Felek, Burhan, *Yaşadığımız Günler*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1974.
- _____, *Kırk Yıllık İstanbul Hikâyeleri*, Felek Yayıncılık, İstanbul 1984.
- _____, *Geçmiş Zaman Olur Ki*, Felek Yayıncılık, İstanbul 1984.
- _____, *Hayal Belde Üsküdar*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kül-tür A.Ş. Yay, İstanbul 2014.
- _____, *Eski İstanbul Hikâyeleri*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yay, İstanbul 2016.
- Fromm, Erich, *Sevme Sanatı*, Çev. İştan Gündüz, Say Yayınları, İstanbul 2021.
- Güler, Ruhi, *Lüfer: Boğaziçi Şehrayini*, Küre Yayınları, İstanbul 2019.
- Gökçe, Orhan Rahmi, *Sevdiğim Adam*, Etiman Kitapevi, [y.b.] 1939.
- Gülersoy, Çelik, “Kız Kulesi”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C. 5, s. 10-12.
- Günel, Sadi, *Onun Sesi*, Doğu Matbaası, Ankara [t.b].
- Güneş, Mehmet, *Şehre Yansıyan Medeniyet Edebiyata Yansıyan Şehir Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Eserlerinde Şehir*, Hece Ya-yınları, Ankara 2018.
- Güntekin, Reşat Nuri, *Akşam Güneşi*, İnkılâp Yayınları, İstanbul [t.b].
- _____, *Miskinler Tekkesi*, İnkılâp Yayınları, İstanbul [t.b].
- _____, *Kavak Yelleri*, İnkılâp Yayınları, İstanbul [t.b].
- _____, *Ateş Gecesi*, İnkılâp Yayınları, İstanbul [t.b].
- _____, *Harabelerin Çiçeği*, İnkılâp Yayınları, İstanbul [t.b].
- _____, *Damga*, İnkılâp Yayınları, İstanbul [t.b].
- _____, *Yaprak Dökümü*, İnkılâp Yayınları, İstanbul 2015.
- Gürpınar, Hüseyin Rahmi, *Bir Muadele-i Sevda*, Haz. Kemal Bek, Atlas Kita-bevi, İstanbul 1972.
- _____, *Nimetsinas*, Haz. Tahir Nejat Gencan, Atlas Kitabevi, İs-tanbul 1969
- _____, *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç*, TDK Yayınları, An-kara 2021.
- _____, *Şipsevdi*, Haz. Habibe Demir, TDK Yayınları, Ankara 2021.
- _____, *Gulyabani*, Haz. Nilüfer Tanç, TDK Yayınları, Ankara 2021.
- _____, *Sevda Peşinde*, Haz. Kemal Bek, Atlas Kitabevi, İstanbul [t.b].
- Haskan, Mehmet Nermi, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, Üsküdar Belediyesi (Üs-küdar Araştırmaları Merkezi S:3), C. I-II-III. İstanbul 2001.
- Hatipoğlu, Ömer, *İkinci Şimal Sokağı*, Arbas Matbaası, Ankara 1947.
- Hisar, Abdülhak Şinasi, *Fahim Bey ve Biz*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- _____, *Çamlıcadaki Eniştemiz*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- _____, *Boğaziçi Mehtapları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2012.
- _____, *Boğaziçi Köşkleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006.
- _____, *Boğaziçi Yalıları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010.

- Hut, Davut, “Üsküdar’da Tarihi Yer Adları”, *Üsküdar Sempozyumu II Bildiriler (12-14 Mart 2004)*, I, İstanbul 2004, s. 160-172.
- İbrahimhakkıoğlu, Uğur, *Edebiyatta Üsküdar*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Mersin 1998.
- İleri, İhsan, *Babam Kim?*, Ülkü Basımevi, İstanbul 1948.
- İleri, Selim, “Edebiyatta Çamlıca”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C.II, s. 465.
- İsaoğlu, Esat, *Maziden Yapraklar*, Güven Basımevi, İstanbul 1947.
- Kahraman, Âlim, *Üsküdar Zaman Aynasında Türk Edebiyatında Üsküdar*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2003.
-, *Atıkvalide*, Heyamola Yayınları, İstanbul 2009.
-, *Yazarlık Yaşamak: Çalışan Saat - Toprağı İşleyen Kalem*, Büyeyen Ay Yayınları, İstanbul 2018.
- Kahraman, Kemal – Ünlü, Seyfettin (Haz.), “Şiiri Çağırın Şehir”, *Hayâl Şehir: Şiirlerde Üsküdar*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2004.
- Kahraman, Seyit Ali - Dağlı, Yücel - Dankoff, Robert – Kurşun, Zekeriya – Sezgin, İbrahim (Haz), *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, C: 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011.
- Kanter, M. Fatih, *Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Yapı ve İzlek*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2008.
- Kanter, Beyhan, “İkinci Yeni Şairlerinde Ayrıcalıklı Bir Mekân: Üsküdar”, *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VIII Bildirileri (21-23 Kasım 2014)*, C. I, İstanbul 2015, s. 375-383.
- Kaplan, Mehmet, “Türk Edebiyatında İstanbul”, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 2*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014, s. 37-55.
- Karaca, Şahika, “Fatma Aliye Hanım ve Refet Üzerine”, *Refet*, Kesit Yayınları, İstanbul 2012.
- Karakoç, Sezai, *Gündoğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2013.
- Karakurt, Esat Mahmut, *Allahaismarladık*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul [t.b].
-, *İlk ve Son*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1945.
-, *Kadın Severse*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1981.
- Karaoşmanoğlu, Yakup Kadri, *Nur Baba*, İletişim Yayınları, İstanbul 2000.
-, *Hüküm Gecesi*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1966.
-, *Gençlik ve Edebiyat Hatırları*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.
- Karay, Refik Halid, *İstanbul’un Bir Yüzü*, İnkılâp Yayınları, İstanbul [t.b].
-, *Bu Bizim Hayatımız*, İnkılâp Yayınları, İstanbul 2003.
- Kaygılı, Osman Cemal, *Ayğır Fatma*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1997.
-, *Bekri Mustafa*, Semih Lûtfi Kitabevi, İstanbul 1944.

- Kemal Râgıp, *Bir İzdivacın Hikâyesi ve Kapalı Kutu*, Haz. Cafer Şen, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara 2014.
- Kısakürek, Necip Fazıl, *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2012.
- Kıyak, Hüseyin, *Halit Ziya Uşaklıgil’in Romanlarında İstanbul*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.
- Koç, Murat, *Yeni Türk Edebiyatı’nda Boğaziçi ve Boğaziçi Medeniyeti*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 1998.
-, “Tanzimat Dönemi Yazarları ve Çamlıca.”, *İlmî Araştırmalar*, S. 8 (1999), s. 145-176.
-, “Denemelerde Üsküdar Yahut Mekânın Şiiriyeti”, *Üsküdar Sempozyumu II Bildiriler (12-14 Mart 2004)*, II, İstanbul 2004, s. 178-188.
-, “Tanpınar’ın Işık, Renk ve Manzara Cenneti: Boğaziçi”, *Ahmet Hamdi Tanpınar Araştırmaları Ömrün Gecesinde Sükût*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014, s. 107-128.
- Koç, Neslihan İlknur, “Üsküdar’ın Dost Işıkları’nın Divân Şiirine Yansıması”, *Üsküdar Sempozyumu I*, İstanbul 2004, Cilt II, s. 265-275.
- Koçak, Ahmet, “Namık Kemal’in İntibah Romanında Mekân Olarak Çamlıca-Üsküdar”, *Üsküdar Sempozyumu IV*, İstanbul 2017, s. 527-541.
- Koçakoğlu, Bedi, “Sevim Burak’ın Suskun Mekânı: Kuzguncuk”, *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VI Bildirileri (6-9 Kasım 2008)*, I, İstanbul 2009, s. 439-455.
-, “Osmanlıya Sevdanın Adı: Bir Kadın ve Bir Şehir (Münever Ayaşlı’nın Üsküdar’ı)”, *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu IX Bildirileri (11-12-13 Kasım 2016)*, I, İstanbul 2017, s. 243-263.
- Kolay, Selçuk, *Durali Yılmaz’ın Öyküleri Üzerine Bir İnceleme*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2013.
- Konyalı, İbrahim Hakkı, *Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi*, Cilt I, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1976.
-, *Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi*, Cilt II, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1977.
- Korkmaz, Ferhat, “Ahmet Mithat Efendi’nin Romanlarında Üsküdar”, *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VII*, İstanbul 2014.
- Koza, İhsan, *Aradığım Kadın*, T Neşriyatı, İstanbul 1945.
-, *Senede Bir Gün*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1946.
- Kozanoğlu, Abdullah Ziya, *Battal Gazi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1957.
-, *Patronahılar*, Tan Gazetesi ve Matbaası, İstanbul 1966.
- Kökner, Rikkat Asım, *Dağlar Delinirken*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1948.
- Kuntay, Mithat Cemal, *Üç İstanbul*, Oğlak Yayınları, İstanbul 2009.

- Akın Kurtoğlu, “Üsküdar Şehiriçi Ulaşım Tarihi”, *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VII Bildirileri: 1352’den Bugüne Şehir (2-4 Kasım 2012)*, İstanbul 2014, s. 516-573.
- Kutlu, Mustafa, *Nur*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014.
- _____, *Mavi Kuş*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2017.
- _____, *Sevincini Bulmak*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2020.
- _____, *Kapıları Açmak*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2020.
- _____, *Huzursuz Bacak*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2020.
- Macit, Muhsin, *Nedim Divânı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.
- Mehmed Celâl, *Bir Kadının Hayatı*, Anka Yayınları, İstanbul 2001.
- _____, *Romanlar ve Büyük Hikâyeler*, C. II, *Zehra*, Haz. Umud Düşgün, Lâkin Yayınları, İstanbul 2020.
- Mehmed Vecihî, *Mihr-i Dil*, Kültür Ajans Yayınları, Ankara 2016.
- _____, *Feryâd*, İkdâm Matbaası, İstanbul 1315/1889.
- Mehmet Rauf, *Son Yıldız*, Sühûlet Kütüphanesi, İstanbul 1927.
-, *Karanfil ve Yasemin*, Haz. Berire Umaz-Pınar Güven, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2002.
- _____, *Halâs (Kurtuluş)*, Antik Dünya Klasikleri, İstanbul 2010.
- Mizancı Murat, *Turfanda Mı Yoksa Turfa Mı?*, Haz. Osman Sevim, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2012.
- Moran, Berna, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*, İletişim Yayınları, İstanbul 2018.
- [Morkaya], Burhan Cahit, *Aşk Politikası*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1930.
- _____, *Köy Hekimi*, İkbâl Yayınevi, İstanbul 1932.
- _____, *İhtiyat Zabiti*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1933.
- _____, *Cephe Gerisi*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1934.
- _____, *Patron*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1935.
- _____, *Gönül Yıvası*, İskenderiye Yayınları, İstanbul 2008.
- Mermer, Ahmet, *Mezâki: Hayatı, Edebi Kişiliği ve Divanı'nın Tenkidli Metni*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1991, s. 317-318.
- Mütercim Âsım Efendi, *Burhân-ı Katı*, Haz. Mürsel Öztürk- Derya Örs, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul 2009.
- Nabizade Nazım, *Zehra*, Haz. Şerif Aktaş, Akçağ Yayınları, Ankara 2015.
- Namık Kemal, *İntibah*, Haz. Selda Akyol, Özgür Yayınları, İstanbul 2016.
- _____, *Cezmi*, Orhan Oğuz, Özgür Yayınları, İstanbul 2014.
- Nora, Pierre, *Hafıza Mekânları*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2006.
- Numan, İbrâhim, “Sanatkar Şehir”, *Sâmiha Ayverdi'nin İstanbul'u*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2014, s. 55-62.
- Okay, M. Orhan, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.

- _____, “İntibah Romanı Etrafında”, *Edebiyat ve Edebî Eser Üzerine*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014, s. 116-132.
- _____, *Bir Hülya Adamının Romanı: Ahmet Hamdi Tanpınar*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2012.
- Ongan, Emin, *Üsküdar Müsiki Cemiyeti Neşriyatı*, Rep. No: 1150.
- Oral, Ünver (Hazırlayan), *Meddah Kitabı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2006.
- Orhon, Orhan Seyfî, *Çocuk Adam*, Everest Yayınları, İstanbul 2009.
- _____, *Peri Kızı İle Çoban Hikâyesi: Bütün Şiirleri*, Everest Yayınları, İstanbul 2018.
- Ökte, Faik, *Bir Aşk Masalı*, Semih Lûtfî Kitabevi, İstanbul 1945.
- Ömer Seyfettin, *İlk Düşen Ak*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2003.
- Özcan, Recai, *Türk Romanında Aşk (1872-1900)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2012.
- Özdemir, Yeşim, *Sait Faik Abasıyanık'ın Eserlerinde Mekân Olarak İstanbul*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.
- Özdenören, Rasim, *Kent İlişkileri*, İz Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Özdemir, Ahmet Yüksel, *Portreler Hatıralar...*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2007.
- _____, *Üsküdar Ah Üsküdar*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2010.
- _____, *Geçmiş Zaman Olur Ki*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2018.
- _____, *Gel De Çık İşin İçinden*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2019.
- _____, *Üsküdar'da Bir Attar Dükkânı*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2020.
- _____, *Üsküdar'ın Üç Sırlısı*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2021.
- _____, *Hasretini Çektiğim Üsküdar*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2021.
- Özgürel, Emine Gözde, *Samiha Ayverdi'nin Romancılığı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.
- Özkırımlı, Atilla, “Nur Baba Üzerine”, *Nur Baba*, İletişim Yayınları, İstanbul 2000, s. 13-18.
- Özkul, M. Murat, “Şehir ve Yabancılaşma”, *Hece Medeniyet, Edebiyat ve Kültür Bağlamında Şehirlerin Dili Özel Sayısı*, S. 150/151/152, Ankara 2005, s. 101-107.
- Öztoprak, Nihat, “Fennî ve İzzet Efendi'nin Sahilnamelerinde Üsküdar”, *Üsküdar Sempozyumu II*, İstanbul 2004, Cilt II, s. 11-27.
- Pala, İskender, “Divan Edebiyatında İstanbul”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 2001, C. 23, s. 284-289.
- Ragıp Şevki, *İçimizden Biri*, Şirketi Mürettibiye Matbaası, İstanbul 1934.
- Recaizade Mahmud Ekrem, *Araba Sevdası*, Haz. Hüseyin Alacatlı, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.

- Recaizade Mehmet Celâl, *Hayal-i Celâl*, Haz. Engin Kılıç, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2018.
- Reşat Enis, *Afrodite Buhurdanında Bir Kadın*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2002.
- Safa, Peyami, *Şimşek*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1999.
- _____, *Sözde Kızlar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul [t.b].
- _____, *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2006.
- _____, *Mahşer*, Ötüken Neşriyat, İstanbul [t.b].
- _____, *Cânân*, Ötüken Neşriyat, İstanbul [t.b].
- _____, *Selma ve Gölgesi*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2006.
- _____, *Cingöz'ün Esrarı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018.
- _____, *Zıpcıklar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2019.
- _____, (Server Bedi), *Sabahsız Geceler*, Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul 1943.
- Safvet Nezihi, *Kadın Kalbi*, Haz. Mümtaz Sarıçiçek, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2020.
- Sağlam, M. Halil, “Tartışmalı Bir Eser: Ahmet Mithat Efendi'nin Bahtiyarlık Romanı Üzerine Bir Tahlil Çalışması”, *Turkish Studies*, Volume 9/3 Winter 2014, s. 1219-1234.
- Sağlık, Şaban, “Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Şehir”, *Hece Medeniyet, Edebiyat ve Kültür Bağlamında Şehirlerin Dili Özel Sayısı*, S. 150/151/152, Ankara 2005, s. 308-326.
- Sakaoğlu, Saim, *Türk Gölge Oyunu Karagöz*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.
- Salahaddin Enis, *Neriman*, Birharf Yayınları, İstanbul 2004.
- Sam, Kerim, *İmparatoriçe İren*, Emniyet Kütüphanesi, İstanbul 1946.
- Samancıgil, Kemal, *Mezarın Kızı*, Gün Basımevi, İstanbul 1946.
- Samipaşazade Sezai, *Sergüzeşt*, Haz. Aslıhan Dinçer, Akçağ Yayınları, Ankara 2015.
- _____, *Küçük Şeyler*, Der. Kemal Bek, Özgür Yayınları, İstanbul 2016.
- Sarımeşeli Büşra, *Abdülhak Şinasi Hisar'ın Romanlarında Mekân*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Malatya 2020.
- Sedes, Selami İzzet, *Küçük Hanımın Kısmeti*, Akşam Matbaası, İstanbul 1940.
- Sertelli, İskender Fahrettin, *İstanbul'u Nasıl Aldık?*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul 1930.
- _____, *Telli Haseki*, Tefeyyüz Kitaphanesi, İstanbul 1932.
- _____, *Barbaros*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1938.
- _____, *Hint Yıldızı*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1943.
- Sevengil, Refik Ahmet, *Çıplaklar*, Vakıf Matbaası, İstanbul 1936.
- Sevim, Osman, “Sunuş”, *Muhadarat*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2015.

- Süreya, Cemal, *Sevda Sözleri: Bütün Şiirleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019.
- Şahin, Cemalettin, “Cumhuriyet Dönemi Üsküdar İlçesi İdari Sınırları”, *IX. Uluslararası Üsküdar Sempozyumu*, Cilt III, s. 423-442.
- Şapolyo, Enver Behnan, *Ayşim*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1962.
- Şehsüvaroğlu, Halûk Y., “Çamlıca”, *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1965, C. 7, s. 3709-3712.
- Şemsettin Sami, *Taaşuk-ı Tal'at ve Fitnat*, Haz. Yakup Çelik, Akçağ Yayınları, Ankara 2014.
- [Talu], Ercüment Ekrem, *Asriler*, Orhaniye Matbaası, İstanbul 1922.
- _____, *Kundakçı*, Yeni Şark Kütüphanesi, İstanbul 1926.
- _____, *Gemi Arslanı*, İkbâl Kütüphanesi, İstanbul 1928.
- _____, *Beyaz Şemsiyeli*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1939.
- _____, *Şevketmeap*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2018.
- Taluy, Hayrettin Ziya, *Yüzler ve Maskeler*, Uğur Kitabevi, İstanbul 1945.
- Tan, M. Turhan, *Cem Sultan*, Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi, İstanbul 1933.
- _____, *Devrilen Kazan*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1939.
- _____, *Cehennemden Selam*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2010.
- _____, *Gönülden Gönüle*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2010.
- _____, *Safiye Sultan*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2010.
- _____, *Viyana Dönüşü*, Parola Yayınları, İstanbul 2016.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, “Namık Kemal'in Hayatı ve Eserleri”, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.
- _____, *Bütün Şiirleri*, Haz. İnci Enginün, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.
- _____, *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Haz. Abdullah Uçman, Dergâh Yayınları, İstanbul 2013.
- _____, *Yahya Kemal*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2019.
- _____, *Yaşadığım Gibi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2020.
- _____, *Beş Şehir*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2020.
- _____, *Mahur Beste*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2020.
- _____, *Huzur*, Tercüman Gazetesi, İstanbul [t.b].
- [Tansel], Fevziye Abdullah, “Samî Paşazâde Sezai”, *Türkiyat Mecmuası*, 1958, S. XIII, s. 30. 1-30.
- Tarhan, Abdülhak Hâmid, *Abdülhak Hâmid Tarhan Bütün Şiirleri*, Haz. İnci Enginün, Dergâh Yayınları, İstanbul 2013.
- Tek, Müfide Ferit, *Pervaneler*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2002.
- [Tepedenligil], Nezihe Muhittin, *Bir Yaz Gecesi*, Arif Polat Kitabevi, İstanbul [t.b].

- Topçu, Fatma Üçler, “Üsküdar Gölgesindeki Öyküler”, *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VII Bildirileri: 1352’den Bugüne Şehir (2-4 Kasım 2012)*, İstanbul 2014, s. 334-346.
- Törenek, Mehmet, *Başka Hayatlar Peşinde: Tanpınar’ın Romanları Üzerine Bir İnceleme*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2012.
- Tuğcu, Kemalettin, *Saadet Borcu*, Türkiye Basımevi, İstanbul 1943.
- Tülbentçi, Feridun Fazıl, *Yavuz Sultan Selim Ağlıyor*, [y.b], [t.b].
- Türinay, Necmettin, *Abdülhak Şinasi Hisar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1993.
- Uçuk, Cahit, *Küçük Ev*, Uçuk Yayınları, İstanbul [t.b].
- Ulunay, Refi Cevad, *Köle*, Semih Lûtfi Kitabevi, İstanbul [t.b].
- Uşaklıgil, Halid Ziya, *Sefile*, Haz. Ö. Faruk Huyugüzel, Özgür Yayınları, İstanbul 2016.
- _____, *Bir Ölünün Defteri*, Haz. Orhan Oğuz, Özgür Yayınları, İstanbul 2016.
- _____, *Nemide*, Haz. Berna Sarıoğlu, Özgür Yayınları, İstanbul 2005.
- _____, *Bir Yazın Tarihi*, Özgür Yayınları, İstanbul 2005.
- _____, *Mai ve Siyah*, Haz. Orhan Oğuz, Özgür Yayınları, İstanbul 2009.
- _____, *Aşk-ı Memnu*, Haz. Muharrem Kaya, Özgür Yayınları, İstanbul 2017.
- _____, *Kırık Hayatlar*, Haz. Şemsettin Kutlu, İnkılâp Yayınları, İstanbul 2017.
- _____, *Nesli Ahir*, Düz. Şemsettin Kutlu, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1990.
- Uyar, Turgut, *Büyük Saat: Bütün Şiirleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2020.
- Uysal, Sermet Sami, *Bir Abdülhak Şinasi Hisar Vardı*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2016.
- Uzun, Mustafa, “Aşk (Edebiyat, Kültür ve Sanat)”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 1991, C. 4, s. 18-21.
- Ünaydın, Ruşen Eşref, *Geçmiş Günler; Ayrılıklar; Boğaziçi-Yakından; Boğaziçi-Uzaktan*, Haz. Necat Birinci, Nuri Sağlam, TDK Yay. Ankara 2002.
- Vâlâ Nureddin, *Pembe Pırlanta*, Akşam Kitaphanesi, İstanbul 1933.
- _____, *Karacaahmedin Esrarı*, Akşam Kitaphanesi, İstanbul 1933.
- _____, *Öldüren Kim?*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1934.
- _____, *Unutamadım Seni*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1943.
- _____, *Vurgun Peşinde*, Tasvir Neşriyatı, İstanbul 1944.
- Vartan Paşa, *Akabi Hikayesi*, Haz. A. Tietze, Eren Yayıncılık, İstanbul 1991.
- Vanwesenbeeck, İclal, “Sonsöz”, *Seviye Talip*, Can Yayınları, İstanbul 2020.
- Yakıcı, Ali, “Üsküdar’ı Türkülerle Yaşamak”, *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VI Bildirileri (6-9 Kasım 2008)*, I, İstanbul 2009, s. 407-418.

- [Yalçın], Efqzayış Suat, *Aştan Sonra*, Halk Basımevi, İstanbul 1939.
- Yalnız, Kaan, *Refik Halit Karay’ın Romanlarında Toplumsal Değişim ve Mekânsal Dönüşüm Sürecinde İstanbul*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017.
- Yazgıç, Kâmil, *Türk Yıldızı Emine*, Coşkun Basımevi, Adapazarı 1937.
- Yesari, Mahmut, *Pervin Abla*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul [t.b].
- _____, *Kanlı Sır*, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul 1935.
- _____, *Bir Aşk Uçurumu*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1943.
- Yetiş, Kâzım, *Romancı Olarak Sâmîha Ayverdi*, Hülbe Yayınları, İstanbul 2016.
- Yılmaz, Sinan, *Altın Şehir Üsküdar Kitabı*, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2017.
- Yorganoglu, Salim, *Üsküdar Dergâhları*, Haz. Ahmet Yüksel Özemre, Üsküdar Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2004.
- [Yönel], Peride Celal, *Kızıl Vazo*, Semih Lûtfi Kitabevi, İstanbul 1941.
- _____, *Ana-Kız*, Semih Lûtfi Kitabevi, İstanbul 1944.
- _____, *Gecenin Ucunda*, Can Yayınları, İstanbul 1996.
- Zariç, Mahfuz, *Abdülhak Şinasi Hisar*, Akademik Kitaplar, İstanbul 2019.
- Ziya Şakir, *Battal Gazi*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2008.
- <https://www.uskudar.bel.tr/tr/main/pages/sayilarla-uskudar/29> (Erişim tarihi 30.09.2021, saat 17.40.)

ALTIN ŞEHİRİN ROMANI

TÜRK ROMANINDA ÜSKÜDAR

Tarihî ve kültürel zenginliği, etkileyici tabiatı ve doğal güzelliklerini tamamlayan mimarîsi, dinî ve manevî hazinesi ile "Altın Şehir" Üsküdar, Türk edebiyatında önemli bir konuma sahiptir.

1950 öncesi Türk romanına bir bütün olarak bakıldığında Üsküdar'ın önemli bir mekân olduğu ve eserlerde geniş bir şekilde yer aldığı görülür. Üsküdar, birçok romancının eserine şehircilik anlayışı ve mimarîsi; tabiatı ve doğal güzellikleri; gündelik, sosyal ve sanat hayatı; aşk, huzur ve eğlence mekânı oluşu; hayalleri süsleyen ve efsanelere konu olan yapısı; mazisi ve tarihe tanıklığı; dünden bugüne Asya ile Avrupa arasında bir köprü vazifesi üstlenmesi; değişen değer yargıları karşısındaki tavn ve farklı mekânlarla mukayesesi; dinî uhrevî yönü ve ebedî istirâhatgâh hüviyeti ile yansır. Tüm bu özellikleri ile mekânı İstanbul olan romanların ekseriyetinde söz Üsküdar'a da gelir, Üsküdar bazı romanlarda kurguda önemli bir mekân olarak yer alırken bazı romanlarda da dekor olarak kendine yer bulur.

Bu çalışmada Üsküdar'ın 1950 öncesi Türk romanına nasıl yansıdığı bir bütün hâlinde incelenmektedir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-8371-63-5

9 786258 371635